

CONGREGATION SHAARE ZION
TORAH CENTER

HABRUTA NIGHT

FISH AND MEAT SAME MEAL

SHAARE ZION

לזכות עם ישראל

י"ל דמקרא דניתן להצילו בנפשו לא שמעינן
 אלא כמי שברור לו כשמש שהוא רוצ' להרגו
 ובכה"ג במי שברור לו כשמש שיטבע בנהר אם
 לא יצילהו הוא דמחייב להצילו אבל על ספק
 לא שמעינן מידי מ"ה אתא קרא דלא תעמו'
 על דם רעך לומר שהוא מצוו' לטרוח בו אף
 על הספק:

ר"ן סנהדרין

בית יוסף חושן משפט סימן תכו

בירושלמי מסיק אפילו להכניס עצמו בספק סכנה חייב ע"כ ונראה שהטעם מפני שהלה ודאי הוא ספק: וכל
 המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא

שולחן ערוך חושן משפט הלכות שמירת נפש סימן תכו

סעיף א

הרואה את חברו טובע בים, או לסטים באין עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור
 אחרים להציל, ולא הציל; או ששמע עובדי כוכבים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו פח ולא גילה אופן
 חברו והודיעו; או שידע בעובד כוכבים או באנס שהוא בא על חברו, ויכול לפייסו בגלל חברו ולהסיר מה שבלבו
 ולא פייסו, וכיוצא בדברים אלו, עובר על לא תעמוד על דם רעך (ויקרא יט, טז).

בית יוסף חושן משפט סימן תכו

וכתב הרא"ש (סי' ב) והניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא דאין אדם מחוייב להציל נפש חברו בממונו היכא
 דאית ליה ממונא לניצול והביא ראיה לדבר:

ב"ח חושן משפט סימן תכו

נראה דלפי דמלשון הברייתא משמע דחייב להצילו אפילו אינו ברור לו שיוכל להצילו חייב להכניס עצמו בספק
 סכנה להצילו אבל הרמב"ם כתב ויכול להצילו וכו' דמשמע דדוקא בדאין ספק שיכול להצילו אבל אינו חייב להכניס
 עצמו בספק סכנה להצלת חברו לכך אמר והרמב"ם כתב וכו' כנראה שחולק על מ"ש תחלה מיהו בהגת מיימוני
 ישנים נמצא לשם שכתב וז"ל: בירושלמי מסיק אפילו להכניס עצמו בספק סכנה עכ"ל ומביאו בית יוסף:

ודאי סכנה	ודאי הצלה	אסור	וחי אחר עמך
ספק סכנה	ספק הצלה	ב"ח- כן רמב"ם לא	
ודאי סכנה	ספק הצלה		
ספק סכנה	ודאי הצלה	ירושלמי מותר	

Harav Yoel Serkes zt"l (Sma C.M 426), in his commentary on Shulchan Aruch, noted that the Rama and Shulchan Aruch both omit this ruling from their writings. It is in no doubt due to the fact that the pillars of halacha, the Rosh, Rif, and Rambam, all omitted the ruling of the Yerushalmi. It also seems that Rabbeinu Yona, in his Sefer Issur V'Heter (59:38), disagrees with the Hagahot Maimon and rules that one is not required to enter a potentially dangerous situation in order to save a person in life threatening danger

חינוך

מצוה רלו

מנחת

בעושה מעשה כמבואר בראשונים [תוס' יומא פ"ב ע"א ד"ה מה רא"ש כתובות ג' ע"ב ר"ן פסחים כ"ה ע"ב] דימסור עצמו ולא יהרוג לחבירו משום מאי חזית, אבל אם רוצים להפילו על חבירו אין צריך למסור עצמו, דאדרבה דילמא דמא דידיה סומק טפי, א"כ הוא הדין בספק סכנה ג"כ אין צריך למסור עצמו היכי דלא עביד מעשה. ועיין ביר"ד סי' קנ"ז ס"א [ברמ"א], וצ"ע.
אך באמת דין זה מביא [הגהות מיימוניות] בשם הירושלמי צריכין אנו לקבל באימה. ומ"מ למעשה צ"ע דין זה.
ונראה לי דעל כן השמיטוהו הראשונים דלא סבירא להו כן.

[ד] ועיין עוד בכסף משנה שם הי"ד שמביא בשם הגהות מיימוניות, דמחוייב להכניס עצמו בספק סכנה להציל חבירו, ועי"ש שכתב משום דאחר ודאי והוא ספק.
והמחבר בחו"מ השמיטו, ועי"ש בסמ"ע [סק"ב] כיון שהפוסקים הרי"ף והר"מ והרא"ש לא הביאו זה, על כן השמיטו המחבר גם כן.
ולדידי גוף דין הגהות מיימוניות צ"ע, כיון דהוא רק לאו ואינו עושה מעשה כלל בהעברת הלאו, למה יתחייב להכניס עצמו בספק סכנה, והלא וחי בהם כתיב [ויקרא פרק י"ח, פסוק ה'], ופיקוח נפש דוחה הכל, אפילו ספק פיקוח נפש. ואי משום פיקוח נפש דאידיך, זה דוקא

סמ"ע סימן תכו ס"ק א

דאילו להצילו בגופו מוהשבותו לו [דברים כ"ב ב'] נפקא דאבדית גופו של חבירו צריך להשיב לו [סנהדרין ע"ג ע"א], ומלא תעמוד על דם רעך [ויקרא י"ט ט"ז] מרבינן אפילו להוציא ממון ע"י שישכור אחרים להצילו צריך. וכתבו הרא"ש [סנהדרין פ"ח סי' ב'] והטור בסימן זה [סעיף א'] ז"ל, מיהו אם יש לו ממון להציל עצמו חייב לשלם לחבירו, והביא הרא"ש ראייה לדבר, ומהתימה שהשמיטו המחבר ומור"ם ז"ל:

פתחי תשובה חושן משפט סימן תכו ס"ק א

עין באר היטב [סק"א]. ועיין בתשובת בית יעקב סי' קמ"ח מ"ש בזה. ועיין בתשובת צמח צדק סי' קי"א שכתב באחד שנהרג בדרך ונודע מי הוא הרוצח ויכולין להנקם ממנו אם אחד מקרובי הנרצח יבקש דין עליו, הא ודאי די ש לכוף לקרובו של הנרצח שיהא רודף אחר הרוצח להעמידו בדין, כי מצוה מוטלת על גואל הדם להמית הרוצח, ואם אין הוא עצמו יכול להמיתו אם לא ע"י אחר ע"י הוצאת ממון, צריך להוציא ממנו על זה ככל מצות עשה שבתורה. ועד היכן מיקרי גואל וקרוב, נראה דאין שיעור לדבר, אלא כל שאין קרוב יותר ממנו והוא ממשפחת אביו שראוי ליורשו, מיקרי גואל ומוטל עליו מצוה זו להנקם מן הרוצח. ומ"מ נראה דאין לחייבו שיוציא יותר מהרגילות, והיינו מה שהוא חוק קבוע ליתן לשופטים ושוטרים ולסרדיוט הדין אותו צריך הוא ליתן, אבל אם יצטרך להוציא שכר מליצים ושאר ענינים וכיוצא, ודאי דאין לחייבו. והנכון שאותן הוצאות היתרים יתנו מן הקהל כדי לגדור הפרצה, שאם ח"ו לא יהיו נוקמין מן הרוצח יהיה דמן של בני ברית ח"ו כהפקר. וכן נהגנו פעמים הרבה ועשינו עם פרנסי הדור שהיו מעמידים גואלים לרדוף אחר הרוצחים, ואפילו לפעמים שהיינו יודעים שלא נוכל להוציא מכה אל הפועל להנקם מן הרוצח אפ"ה היינו מעמידים גואלים לרדוף אותם בדין כדי שיהא מפורסם שאין דמן של בני ברית הפקר, עכ"ד ע"ש:

סמ"ע סימן תכו ס"ק ב

בהגהות מיימוניות [פ"א מרוצח הט"ו דפוס קושטא] כתבו דברושלמי [ראה סוף פ"ח דתרומות] מסיק דצריך אפילו להכניס עצמו בספק סכנה עבור זה, והביאו הב"י [סעיף ב'], וכתב ז"ל, ונראה שהטעם הוא מפני שהלה ודאי והוא ספק, עכ"ל. גם זה השמיטו המחבר ומור"ם ז"ל, ובזה י"ל כיון שהפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו בפסקיהן, משו"ה השמיטוהו גם כן;

The [Mishnah Berurah \(329:19\)](#) also rules that one is not required to endanger himself in order to save another.

הלכות שבת סימן שבת

קע באר הגולה

ממונו יתקנה ויהי עסקי נפשות (ומכל מקום יז) הכל לפי הענין (פסקי מהרא"י סימן קנז): ח' ה'רואה ספינה שיש בה ישראל המתרפת בים, וכן נהר שוטף, כ' (נכח) יחיד הנרדף (יח) מפני (ה) עובד פוכבים, מצוה על כל אדם לחלל עליהם שבת (יט) פדי (ו) להצילם (ועין לעיל סוף סימן שו, מי שרוצים לאנסו, אם מחללין עליו שבת): ט' לכל היוצאים להציל (כ) חוזרים בכלי יונים (כא) למקומם:

משנה ברורה

ח' (יח) מפני עבוס. והוא הדין (יג) מישאל (יג) כשהוא משער שיבוא לידי סכנה, דהא נתן להצילו בנפשו, וכן קשארם נרדף מפני נפש או רב גסין מצוה להצילו, ואפלו בעשיית פקה מלאכות בשבת (רמב"ם): (יט) פדי להצילם. ומכל מקום אם יש סכנה להפציל אינו מחייב, דחייב קודם לחיי חברו (או"ה). ואפלו ספק סכנה נמי צריך ספקו דידה מנדאי דחברו, אולם צריך לשקל הדברים היטב אם יש בו ספק סכנה, ולא לרקדק ביותר, כאותה שאמרו: המדקדק עצמו בכף, בא לידי כף (פתחי תשובה חו"מ סימן תכז): ט' (כ) חוזרים וכו'.

The Radvaz (3:627) feels that according to the vast majority of opinions who do not require one to endanger himself in order to save another person. Not only is one not required to do so, one is not allowed to do so. He writes that one who places himself in Safek Sakana in order to save his friend is a “foolishly pious individual” and the potential risk out ways the mortal danger facing his friend. One is not allowed to endanger himself in order to perform a Mitzvah or in order to avoid a sin (except idolatry, murder, and sexual relations). Therefore, it is not permitted to endanger one’s self in order to avoid performing the sin of Lo Saamod Al Dam Re’acha. This ruling was also cited by Harav Yitzchak Weiss zt”l (Minchas Yitzchak 6:103).

שו"ת חלק ה – סימן ריח רדב"ז

והוי יודע שיש בכלל לאו זה שלא יעמוד על הפסד ממון חברו, אלא שאינו חייב להכניס עצמו לספק סכנה בשביל ממון. אבל להציל נפש חברו או שלא יבא על הערוה, אפילו במקום דאיכא ספק סכנה חייב להציל, והכי איתא בירושלמי.

ומכל מקום אם הספק נוטה אל הודאי אינו חייב למסור עצמו להציל את חברו. ואפילו בספק מוכרע אינו חייב למסור נפשו, דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דידה סומק טפי. אבל אם הספק אינו מוכרע אלא נוטה אל ההצלה והוא לא יסתכן ולא הציל, עבר על לא תעמוד על דם רעך.

מן הקדוש הספר חבדק רובל סי' קל"ה בטענה השביעית כתב דמוחר להעיד שקר כדי להציל חברו מסכנה דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש והאריך קצת בנדונו על איש שהוא יליד ממשלת מלכות זו אם היה מותר להעיד שהוא ממלכות אחרת כדי להצילו מן הסכנה על פי דין תורתנו הקדושה אם אינו מנגד לדינא דמלכותא ואם ילטרכו העדים לאמת דבריהם על פי שבושה אם היו מותרים מדין תורה עיין שם באורך:

ז הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם וכו'. ג"ז משנה שם (יט): ט אחד כהן גדול המשות בשמן המשחה וכו'. ג"ז משנה שם (יט): ומ"ש אבל משוח מלחמה אינו מחזיר גם זה משנה שם ודלף כ"י יהודה: י רוצח שנגמר דינו לגלות וכו' על ואין יוצאין מעיר מקלט לעולם. גם זה משנה שם (יט): יא נגמר דינו לגלות ואחר כך מת הכהן הגדול עד שנגמר

מהן : ח הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם ואפילו לדבר מצוה או לעדות בין עדות ממון בין עדות נפשות ואפילו להציל נפש בעדותו או להציל מיד הגייס או מיד הנהר או מיד הדליקה ומן המפולת ואפילו כל ישראל צריכין לתשועתו כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם עד מות הכהן הגדול. ואם יצא התיר עצמו למיתה כמו שביארנו : ט אחד

נפש לא אמרתי אלא רוצח מכה נפש אלא המכה אכיו ולמו שאינו גולה: פ"ח א"ב מצות עשה להפריש ערי מקלט וכו' ואין ערי מקלט נהגות אלא בארץ ישראל. מפורש בכתוב פרשת מסעי את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען. ומה שכתבו בספרי אין לי אלא שקולטות בארץ כנען בחוזה לארץ מנין ת"ל תהינה, וי"ל דהכי קאמר אין לי שקולטות אלא

אור שמוח - שם

הוסיף רבינו טעם למה אינו יוצא הלא פקוח נפש דוחה כל מות שחמורה ומכ"כ פקוח נפש דכל ישראל ואסתר חוכית, רק דנדג כפנע אין לנו להוסיף אחרי מות יולד הטבע, חוקר כליות ולב הוא אמר כי אם יחס לבב הגואל להרנו אין לו משפט מות, תו אין יכולים כ"ד להמיתו, וכיון שהאמר דמו לגואל הדם אין לו להכניס עצמו בספק סכנה עבור הללת חבירו מסכנה ודאית, כן נראה, ומוכח מה דלא כהגמ"י בשם ירושלמי דתרוומה שהובא בכס"מ פרק א' דחייב להכניס עצמו בספק סכנה ומירושלמי גופיה אינו מוכח למשיין היסב בו :

בן מה שראיתי מביאים בשם הרדב"ז שחייב לקח את עצמו אבר כדי להציל חבירו, כ"ל דאינו כן, וקולת סעד לזה מהא דאמרו בסנהדרין (דף מד), וכשמשמו חכמים בדבר אמרו להחזירו א"א כו' דקא הדרי ככו כו' וכרש"י שם, והיס להן לומר לפדים שיקולו את ידיהם ועדים שנקטע ידן קודם מיתה אחר שנגמר דין פסור וכדאמר שמואל דבטי לקיים בו יד העדים תהיה בו כרש"ונה כו', ועל כרחין דאינו מחויב לקטוע ידו להציל פלוני אף דע"י פדיון שקר נהרג כחכם וזה קולת סעד ואכ"מ, ועיין סמ"ע סימן הכ"ז בזה, וראה חש"כ בפ"ד בזה :

The Aruch Hashulchan explains that the reason all these Rishonim do not rule in accordance with the Yerushalmi is that the Talmud Bavli disagrees with the Yerushalmi. He does not, however, include a source from the Bavli that would imply a convey a view different from that of the Yerushalmi. See the Tzitz Eliezer (9:45) who cites potential sources from the Bavli that seem to disagree with the Yerushalmi.

נחלקו בדבר הירושלמי עם הבבלי¹. הירושלמי סובר שחייב כל אדם להיכנס לספק סכנה כדי להציל את חברו מסכנה ודאית, ואילו הבבלי סובר שפטור, וכך נפסקה ההלכה ברדב"ז (לשונות הרמב"ם אלף תקפב, ח"ה סימן ריח) בסמ"ע (חור"מ סימן תכו סק"ב), ובמשנ"ב (סימן שכט ס"ק יט).

והוסיף הרדב"ז וכתב: דוקא אם הסכנה של המציל היא גדולה ונוטה יותר לסכנה ודאית, או אפילו כשהספק שקול והסיכויים לחיים או למות הם במדה שווה, במקרים אלו אין אדם חייב למסור נפשו להצלת הזולת, אך אם סביר יותר שישאר בחיים, חייב להסתכן ולהציל. ואם לא עשה כך עובר על "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט, טו).

Harav Ovadia Yosef zt"l (Yechava Daat 3:84) found a discrepancy in the writings of the Radvaz. In one response the Radvaz writes that one is not permitted to endanger himself in order to save his friend. While in another response he writes that one is required to enter a somewhat dangerous situation in order to save someone from a life threatening situation. Harav Yosef zt"l explains that there is no contradiction. If there is a 50%, or more, chance of death one is not allowed to save his friend. One is not allowed to perform an act with such a high risk of death, even in order to save his friend. If the chance of death is less than 50% one is required to save his friend. In this case the chance of death is so small that the reward of saving a Jew out ways the potential danger. He adds that the Radvaz, himself, seems to indicate such a distinction in one of the responses.

The Radvaz does add that there is no requirement to donate a limb in order to save another Jew, even if donating a limb involves a small risk of death. He explains that the ways of the Torah are sweet and the Torah would never require someone to become mutilated and deformed. What if donating eyes could save a life, reasons the Radvaz, you would have half of Klal Yisroel missing eyes? The Torah cannot require such a thing. Although it is praiseworthy, the Torah would never require organ donation.

שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן פד

שאלה: חולה כליות באופן רציני עד שנסקפת סכנה לחייו, האם רשאי חבר או קרוב משפחה לתרום לו כליה אחת מכליותיו כדי להציל חיי חברו, או מכיון שאפשר שיש בזה קצת סכנה לתורם, אין לו להכניס עצמו בספק סכנה אפילו על מנת להציל את חברו מודאי סכנה?

תשובה: עצם הדין אם רשאי אדם או חייב להכנס בספק סכנה כדי להציל את חברו מודאי סכנה, שנוי במחלוקת הפוסקים.

כי מרן הבית יוסף בחושן משפט (סימן תכ"ו) הביא מה שכתבו בהגהות מיימוניות בשם הירושלמי, שחייב אדם להכניס את עצמו בספק סכנה כדי להציל את חברו מודאי סכנה. והסביר מרן הטעם, מפני שחבירו בודאי סכנה והוא בספק. וכן כתב מרן בכסף משנה (סוף פרק א' מהלכות רוצח). ובשו"ת חות יאיר (סימן קמ"ו) הביא דברי הירושלמי להלכה, ושכן משמע במסכת בבא מציעא (ס"ב ע"א). וכן כתב הגאון רבי חיים דוד אבולעפייא בשו"ת נשמת חיים (בחלק הדרושים דף י"א ע"א).

אולם הסמ"ע בחו"מ שם, העיר, שמרן המחבר והרמ"א השמיטו דין זה מהשלחן ערוך, וטעמם, לפי שגדולי הפוסקים, הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו דברי הירושלמי מפסקיהם, לכן השמיטוהו גם הם מהשלחן ערוך ע"כ. ורבינו יונה גירונדי בספר איסור והיתר (כלל נ"ט דין ל"ח) כתב במפורש שאין לאדם להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חברו מודאי סכנה. וכן פסק בשו"ת הרדב"ז חלק ג' (סימן תרכ"ה), שהמתחמד להכניס עצמו בספק

סכנה כדי להציל את חבריו מודאי סכנה הרי זה חסיד שוטה, שהספק שלו עדיף מהודאי של חבריו, שנאמר וחי אחיך עמך, חייך קודמין לשל חבריך ע"כ. ובשו"ת יד אליהו מלובלין (סימן מ"ג), הביא דברי הגהות מיימוניות בשם הירושלמי הנ"ל, וכתב שכוונת הגהות מיימוניות לדברי הירושלמי סוף פרק ח' דתרומות, אך שם שני הדבר במחלוקת רבי יונתן וריש לקיש, ואפשר שהלכה כרבי יונתן שאינו מחוייב להכנס בספק סכנה להציל את חבריו מודאי סכנה. והוסיף, שיש להוכיח כן גם מהגמרא שלנו, במסכת נדה (ס"א ע"א), ובמסכת סנהדרין (ע"ג ע"א) ע"ש. וכן בספר אגודת איזוב דרושים (דף ג' ע"ב) הוכיח מהגמרא (נדה ס"א ע"א) כדברי היד אליהו, שאין לאדם להכניס עצמו לספק סכנה כדי להציל את חבריו מודאי סכנה. גם בשו"ת מהר"ם שיק (חלק יו"ד סימן קנ"ה) כיון לדברי היד אליהו בהוכחתו ממסכת סנהדרין (ע"ג ע"א). וראה עוד בספר אמרי בינה (חלק או"ח סימן י"ג אות ה'). ואמנם יש מקום לדחות ראיות האחרונים מהתלמוד שלנו. וראה בשו"ת עמודי אור (סימן צ"ו) ובספר כלי חמדה (פרשת כי תצא). ועל כל פנים להלכה הסכימו רוב האחרונים כדברי האיסור והיתר והרדב"ז הנ"ל שאין האדם רשאי להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חבריו מודאי סכנה. וכן פסקו האליה רבה (בסימן שכ"ט סק"ח), ובשלחן ערוך הגאון רבי זלמן או"ח (סימן שכ"ט סעיף ח'). וכן דעת ההפלאה בקונטרס אחרון לאבן העזר (סימן פ"א סעיף י"ב). וכן העלה הגאון הנצי"ב בספרו העמק שאלה פרשת ראה (סימן קמ"ז אות ד'). וכן פסק הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין בערוך השלחן (סימן תכ"ו). וראה עוד בזה בשו"ת משפט כהן (סימנים קמ"ג - קמ"ד). ובשו"ת היכל יצחק (חלק או"ח סימן ל"ט). ובשו"ת אגרות משה (חלק יו"ד סימן קמ"ה) ועוד.

על יסוד הדברים הנ"ל, דן הגאון רבי יצחק יעקב וייס, ראב"ד העדה החרדית בירושלים, בספרו שו"ת מנחת יצחק חלק ו' (סימן ק"ג) לאסור לתרום כליה לחולה כליות שנשקפת לו סכנה, שהואיל וקיימת אפשרות של סכנה במעשה הניתוח של התורם הבריא, וכן יכול להיות שבעתיד יבוא התורם לידי סכנה כשחסרה לו אחת מכליותיו, ונמצא שהתורם מכניס עצמו לספק סכנה, וכן לא יעשה לדעת הרדב"ז וסיעתו ע"כ. וכן העלה הגאון רבי אליעזר יהודה ולדינברג אב"ד ירושלים, בספרו שו"ת ציץ אליעזר חלק ט' (סימן מ"ה), על יסוד דברי הפוסקים הנ"ל, ועל סמך דברי הרופאים שאמרו לו שמעשה הוצאת כליה אחת מכליותיו של התורם כרוך בסכנת נפשות, לכן העלה שאין לעשות כן, אלא אם כן יחליט סגל של רופאים מומחים אחרי עיון מדוקדק שהדבר אינו כרוך בספק סכנת נפשות לתורם. וכולי האי ואולי ע"כ. אולם באמת שנמסר לנו מפי רופאים מומחים ויראי שמים שדרגת הסיכון בהוצאת הכליה לאדם התורם, היא מועטת מאד, וכתשעים ותשעה אחוזים מהתורמים חוזרים לבריאותם התקינה. ולפי זה הרי כל מה שהסכימו הפוסקים הנ"ל שאסור להכניס עצמו בספק סכנה, זהו רק בספק השקול, מה שאין כן בנידון שלנו שבודאי שמצוה היא לתרום כדי להציל את חבריו ממות בטוח. תדע, שבשו"ת הרדב"ז בלשונות הרמב"ם חלק ב' (סימן רי"ח) כתב, שמה שפסק הרמב"ם (בפרק א' מהלכות רוצח) שכל היכול להציל אדם מישראל מסכנה ולא הצילו עובר על מה שנאמר בתורה לא תעמוד על דם רעך, זהו גם כשיש קצת ספק סכנה למציל, כגון שרואה את חבריו טובע בנהר, או ליסטים באים עליו, או חיה רעה באה עליו, שבכל אלו יש קצת ספק סכנה למי שבא להציל, ואף על פי כן חייב להציל, ודוקא בשביל ממון חבריו אין להכניס עצמו בספק סכנה כלל, אבל להציל נפש חבריו חייב להציל. וכן הוא בירושלמי ע"כ. והרי הרדב"ז עצמו בתשובה חלק ג' (סימן תרכ"ה) הנ"ל כתב שהמתחסד להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל חבריו מודאי סכנה הרי זה חסיד שוטה, שספק שלו עדיף מודאי של חבריו. אלא ודאי שהוא מחלק בין ספק שקול, לבין קצת ספק סכנה כלשונו הנ"ל. וכן ביאר בעצמו בתשובתו בחלק ב' (סימן רי"ח), שאם הספק של הסכנה נוטה אל הודאי סכנה, כלומר שעל פי הרוב ישנה סכנה, או אפילו בספק שקול של סכנה, אינו חייב למסור נפשו, ורק אם הספק של הסכנה נוטה אל ההצלה, אם לא הציל הרי זה עובר על לא תעמוד על דם רעך עד כאן. וכן כתב בספר אגודת איזוב (בהשמטות שבסוף הספר). וכן פסק הערוך השלחן חו"מ (סימן תכ"ו).

ולכן נראה שהעיקר להלכה שמותר וגם מצוה לתרום כליה אחת מכליותיו להצלת חייו של אדם מישראל השרוי בסכנה במחלת הכליות. וראויה מצוה זו להגן על התורם אלף המגן. ומכל מקום בודאי שיש לעשות זאת רק על ידי רופאים מומחים, ושומר מצוה לא ידע דבר רע. והשי"ת ישלח דברו וירפא לכל חולי עמו ישראל, כאמור שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו.

שיעורי תורה לרופאים - חלק ב - סימן קיג

During the war:

לאיזו מידת סכנה מותר לאדם להכנס כדי להציל נפש

א. מדוד המלך שהרבה לצאת למלחמות רשות, ולא חשש ל"ונשמרתם מאד לנפשותיכם" (דברים ה, טו), וכתב לעיין בתוס' בסוף פרק שבועת העדות. ונראה כוונתו, דבמסכת שבועות (דף לה ע"ב) נאמר: אמר שמואל, "מלכותא דקטלא חד משיתא בעלמא, לא מיענשא", ופירשו התוס' שם שהכוונה למלך המוציא חיילים למלחמת רשות, שאם נופלים ששית מחייליו לא ייענש, אבל אם יפלו יותר, יענש בידי שמים. ומשמע שבטבעו של עולם שבמלחמה נופלים עד ששית מהלוחמים. ואפילו בבית המקדש השני כשלא היו האורים ותומים, בכל זאת היתה מותרת מלחמת רשות. וכך מצינו אצל מלכי בית חשמונאי הכשרים, שיצאו למלחמה לשם רווחה. שמע מינה שאין ביציאה למלחמה עוון של 'מאבד עצמו לדעת'.

ברמב"ם (פ"ב מהלכות שבת הכ"ג) נאמר: גוים שצרו על עיירות ישראל וכו', ומצוה על כל ישראל שיכולים לבוא לצאת ולעזור לאחייהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים. [כאן במלחמת מצוה לא קיים הכלל של "ששית" כמובא במסכת שבועות (דף לה ע"ב)]. וצריך לומר שבשעת מלחמת מצוה הדין שונה, ואולי טעם הדבר הוא משום שלהצלת ציבור חייב כל אחד למסור את נפשו, וכמו שכתב ה"זר זהב" (בפירושו על 'איטור והיתר' הלכות פיקוח נפש סימן נט אות כא), ונסתפק בזה הקובץ שעורים (ח"א כתובות סימן ט), וראייתו מאסתר המלכה שנכנסה לסכנה בכואה לפני אחשוורוש להצלת ישראל⁴.

ואם כן לא מבעיא בחבלן, הבא לפרק מטען חבלה שעלול להזיק לרבים, דודאי שמצוה עליו להסתכן למענם, אלא אפילו להציל רכוש יתכן שמותר. משום שבעת מלחמה גם בבאים "על עסקי תבן וקש", הוי כסכנת נפשות, שאם חלילה יצליחו בזה יבואו אחר כך גם על נפשות.

קובץ שעורים כתובות אות ט-זזה מפורש בגמ' גבי אסתר שנאסרה למרדכי דעד עכשיו באונס ועכשיו ברצון, והיינו שרצונה היה להיבעל לאחשוורוש, למצוא חן בעיניו להציל את ישראל

רופאת ילדים נקראה להגיש עזרה לילד שתלה, וסכנה נשקפה לחייו. הרופאה היתה בתחילת הדין ונודע לה שהילד ומשפחתו חולים באדמת. וכידוע, הנסיון בימינו, מראה, שכ - 20% מהנשים שחלו באדמת: אז שנגרמה לעוברים הפלה טבעית ומתו, או שנולדו בעלי מומים ר"ל. הרופאה עמדה בפני שאלה חמורה, האם עליה להכנס לבית החולה ולהגיש לו עזרה, ולקוות שלא תנוק, או שאין לה להכניס עצמה ואת עובריה לחשש סכנה, שהרי נוסף לסכנת העובר, היא עצמה גם בסכנה, שהרי הפלה נחשבת לפי דין תורה לפקוח נפש. מה היא דעת תורתנו הקדושה על מקרה זה?

כך שלכאורה יוצא שלשיטת הרדב"ז הרופאה חייבת להכנס לבית החולה,
 ולשו"ע הגרש"ז אינה חייבת. אלא שיש לברר ולהגדיר את דברי הרדב"ז,
 – שמסתבר שמה שכתב שאם הספס נוטה יותר אל ההצלה חייב המציל להכנס

אגרות   **יורה דעה - הל"ק ב - סימן קל"ד - ענף ד**   **מישה**

לגבי מעלת ת"ח נגד ע"ה דהא רק מהסברא ידעינן שלא נאמר קרא על ש"ד שיהרג ולא יעבור כמפורש בגמ' שם, והוא מטעם דהגוירא מקמי שמיא בזה שהעכו"ם יצוה לו להרוג לפלגיא לא נחשב שנגזר על פלוני שיהרג, דהרי על גזירה שפלוגי יהרג היה נגזר שהעכו"ם יהרוג אותו ולא שיהרוג הוא לפלוני דאין נחרין משמיא לעבור איסורין, ובע"כ הגוירא משמיא היא עליו אך באופן שיכול להציל עצמו בעבירה ברציחה, ונמצא שרואה שאף שהוא ת"ח ובעל מעשים חושני ע"ה סומק לענין הריגה זו דמא דפלוני הע"ה להקביה ולא דמא דידיה אף שהוא ת"ח ובעל מעשים מטעמים שלא נמסרו לבני"א אלא הקביה בעצמו יודע ותמים פעלו ולכן אסור לו להנצל ברציחה דפלוגיא אף ע"ה מסברא זו ממש.

וא"כ כשהוא להיפוך שנגזר על פלוגיא ליהרג ולמות והוא יוצא להצילו בסכנה ודאית שהוא ימות ויהרג תחתיו אף שזה שנגזר עליו הוא ת"ח ובעל מעשים והוא שיכול להצילו בחייו הוא ע"ה אסור לו להציל בחייו דהרי רואה דעתה דמא דחבריה לא סומק לענין זה דמא דידיה סומק שלכן אסור להצילו בסכנה ודאית של עצמו, וזה שפסוס ולוליינוס אחים שאמרו על עצמם שקר שהם הרגו בת המלך כדי להציל את ישראל כדאיתא בתענית דף י"ח ברש"י וכן ברש"י ב"ב דף י" אף שמשמע שהם לא היו בכלל הגוירא מחזינן שעשו דבר היותר גדול שהרי בשביל מצוה זו אין בריה יכולה לעמוד במחיצתן כדאיתא בגמ' שם הוא משום דהצלת ישראל שאני, אבל להכניס עצמו רק לספק שאפשר שגם הוא יהיה אין ספק שלו עושה להתשיב כנגדו ודאי על פלוני שימות מאחר שאפשר שיוצלו שניהם לכן אף שאין לחייבו כדלעיל עכ"פ רש"א.

שגם אסור להכניס עצמו לספק סכנה דאדרבה הא מחללין שבת אף לרפואת מספק סכנה וכ"ש שאסור להכניס עצמו לספק סכנה להנצל מחלול שבת ומכל האלוין, וא"כ אין לחייבו להכניס עצמו לספק סכנה גם בשביל להציל נפש חברו למה שבארתי בטעם הרדב"ז, אבל בלשון הב"י חר"מ סימן תכ"ז איתא שהגמיר"מ הביא מירושלמי שחייב הסמ"ע סק"ב כתב בלשון צריך שג"כ הוא כלשון חייב וא"כ הוא דלא כדכתבתי בטעם הרדב"ז לענין שא"צ לקוח אברו להצלת נפש חברו, אבל לא קשה זה על הרדב"ז דהרדב"ז הא פסק דלא רק שאינו מחייב להכניס עצמו בספק סכנה אלא אף שליכא מרת חסידות דה"ו חסיד שוטה דספק דיריה עדיף מודאי דחבריה כדביא הפת"ש ע"י"ש, וגם כל הפוסקים לא פסקו כהירושלמי כדכתב הסמ"ע.

ואף שכתבתי דאף שאין האדם מחייב להכניס עצמו לספק סכנה בשביל הצלת נפש חברו מ"מ רש"א דלי"ד לענין זה לשאר לאין שאסור מאחר דניצול עכ"פ נפש מישראל שהוא אליבא דסברת רש"י דשוין נפש שלו ונפש של חברו, אין ראיה להתיר שיפיקו נפשו למיתה ודאית בשביל הצלת נפש אחר ממתה ודאית, דהא הטעם דמי יימר דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דהתוא גברא סומק טפי הוא דבר ברוד כדדואה שכן נגזר מהשי"ת ולכן אינו יכול לומר שאולי דמא דיריה סומק טפי, אף באופן שיוודע שמעשיו יותר מתוקנים ממעשה חברו ואף באופן שכן הוא החזקה שאם היו שניהם עומדין בסכנה ואשר להציל רק אחד מהן היו מצילין אותו ולא את חברו כפי שתנן בסוף הוריות ואף שהוא ת"ח וחברו ע"ה אסור לת"ח לעבור על רציחת הע"ה כדי שלא ליהרג ומאותה הסברא עצמה דמי יימר אף שהוא כסחירה לדין הקדימה להצלה וכסתירה

ובדבר אם יש חיוב לאחד לחתוך אברו בשביל הצלת נפש של חברו, כיון שמליגי רבונתא בזה אין לחייב כהרדב"ז בתשובה שהביא כפת"ש י"ד סימן קנ"ז ס"ק ט"ו ואין בידי הספר לעיין בדבריו, ונראה שהטעם הוא משום דלא תעמוד על דם רעך הוא ככל האליין שמחייב להוציא כל ממונו כדי שלא לעבור על לאו כדאיתא ברמ"א סימן קנ"ז סעיף א', וכתב הש"ך שם סק"ג ואם יש סכנת אבר צ"ע אי דמי לנפש או לממון ומסיק דנראה לקולא, ונראה שהוא מטעם שלא נקט הרמ"א רבונתא דאמילו אבר צריך לחתוך כדי שלא לעבור אלא, אלמא דלחתוך אבר אינו מחייב בשביל לאו ויעבור ולא יחתוך אברו אף שהוא אבר שאין בו סכנה, ואף שלחלל שבת בשביל סכנת אבר אסור כדאיתא בא"ח סימן שכ"ח ל"עף י"ז וה"ה אסור להתרמא בשאר איסורי לאיין בשביל סכנת אבר, וזהו כוונת הש"ך שציין לעיין בא"ח סימן שכ"ח סעיף י"ז שהוא לראיה לאסור ומ"מ לא חש לזה הש"ך ומסיק דנראה לקולא, נראה משום שהתם שהחולי כבר יש בהאבר אין לו לעשות איסור לאו ולחלל שבת כדי לרפואת את אברו, אבל כשהוא להיפוך שהוא אנוס לעבור על לאו אך בחתיכת אבר ויצל מלעבור על הלאו אינו מחייב לחתוך האבר בשביל שלא יעבור הלאו, וסובר הרדב"ז מאחר שלא מצינו שעל לאו דלא תעמוד על דם רעך יהיה חמור מכל לאיין שכתורה שיהיה מחייב גם לחתוך אברו להציל חברו שאינו מחייב דבלא ראיה להתמידו משאר לאיין אין לנו לומר חדוש כזה ולכן אינו מחייב לחתוך אבר בשביל הצלת חברו.

ולפי הטעם שכתבתי דלאו דלא תעמוד על דם רעך הוא בדין כל האלוין, אין לחייב לאדם ליכנס בספק סכנה להצלת חברו מודאי סכנה, דהא להנצל מעבירת כל האלוין ודאי לא רק שאינו צריך אלא

Harav Moshe Feinstein zt"l (Igrot Moshe Y.D. 2:174:4) disagrees with the ruling of the Radvaz. He explains that although normally one may not endanger himself in order to avoid a sin, in this case one is permitted since his actions will lead to a Jewish person being saved. According to Harav Moshe zt"l the whole debate is whether one is required to enter a Safek Sakana in order to save his friend. However, everyone agrees that one is permitted to do so.